

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen; given Stockholms slott den 10 mars 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över eklelesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över eklelesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Engberg anför:

När domkapitlet i Uppsala den 17 februari 1932 avgav utlåtande över en av en inom eklelesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig utarbetad utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor (statens offentliga utredningar 1932: 17), upp tog professorn *E. Linderholm* i ett särskilt yttrande frågan om inrättandet av en sekreterarbefattning till ärkebiskopens tjänst och anförde därvid:

Bihang till riksdagens protokoll 1933. 1 saml. Nr 202—203.

Såsom nu bekant är, har en mångfald nya uppgifter och förpliktelser av internationell natur genom ärkebiskop Söderbloms verksamhet förbundits med hans efterlämnade ämbete. Det måste anses vara en hederssak för svensk kyrka och statsmakt att dessa uppgifter upprätthållas, låt vara, att ingen kan fullfölja dem i samma mått som han. Men förbindelserna böra bevaras.

Redan denna nya arbetsbörda, som den hädangångne icke kunnat bära utan hjälp av personlig sekreterare, gör en sådan numera nödvändig.

Vidare har under de sista decennierna ärkebiskopens inrikes arbetsbörda ökats högst väsentligt utöver de med stiftet förbundna, för vilka han har domkapitelsexpeditionen och dess tjänstemän att tillgå. Ärkebiskopen är emellertid därjämte självskriven ordförande i 1) svenska kyrkans diakonistyrelse, 2) svenska kyrkans missionsstyrelse jämte svenska kyrkans sjömansmission. Vidare i en del sällskap och styrelser. Han har vidare överinseendet av alla svenska utlandsförsamlingar och deras kyrkor i London, Paris, Berlin, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors med missiv, installationer och visitationer. All brevväxling för dessa församlingar kan ej gå genom domkapitlets expedition.

Dessutom tages ärkebiskopen numera i anspråk av alla slags religiösa, etiska, sociala och kulturella sammanslutningar och företag, konferenser, möten, föredrag, av kyrkliga handlingar, av hjälpsökande o. s. v., varom man utförligare kan se i den senaste domkapitelskommitténs stora utlåtande.

Det är alldeles uppenbart, att dessa och andra uppgifter nödvändiggöra en personlig sekreterare hos ärkebiskopen, synnerligast när denne börjar komma till högre ålder.

Som kompetens synes mig böra krävas en väl vitsordad teologie kandidat eller helst teologie licentiatexamen med huvudvikt på det kyrkohistoriska studiet. Därtill måste komma väl bestyrkt, full förtrogenhet med de tre moderna stora kulturspråken och skicklighet att behandla dem i tal och skrift, förvärvade genom studium och resor.

Sitt prästerliga försvar bör denne sekreterare hava som adjunkt vid domkyrkan med den tjänstgöring, som kan med hans sekreterartjänst förenas samt med det lönebidrag, som kan tillkomma honom från kyrkofonden. Denna torde väl också kunna och böra bestrida det övriga av hans lön. För att undvika ständiga ombyten med unga otränade män bör lönen sättas så högt, att sekreterartjänstens innehavare kan en längre tid kvarstå och bilda familj.

Fördelarna av denna tjänst äro lätt insedda. Den kommer att spara ärkebiskopens krafter och tid, göra det möjligt för honom att bättre hinna fullgöra alla sina åligganden, samt skaffa en högst nödvändig kontinuitet särskilt ifråga om alla utländska angelägenheter, som kräva kännedom om personer och ett otal förhållanden och omständigheter.

Vid domkapitlets sammanträde den 18 maj 1932 upptog professor Linderholm ånyo frågan och föreslog därvid — under erinran om sitt ovanberörda yttrande — att domkapitlet måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att en privat sekreterartjänst av ovan angiven karaktär måtte hos ärkebiskopen inrättas och av allmänna kyrkliga medel avlönas.

I anslutning till det sålunda framlagda förslaget har nu *domkapitlet i Uppsala* den 24 augusti 1932 anfört huvudsakligen följande:

Uppsala domkapitel beder härmed få inför Kungl. Maj:t framlägga ett ärende, varom under senaste månaderna flera gånger diskurs förts inom domkapitlet och vari domkapitlet med hänsyn till förhandenvarande förhållanden ansett sig tvingat taga ett initiativ. Det gäller anställandet med kostnadens utgående av offentliga medel, eventuellt kyrkofonden, av en sekreterare åt den nytillträdde ärkebiskopen för fullgörande av sådant expeditionsarbete, som domkapitlets kansli varken kan eller är pliktigt utföra.

Det är alldeles uppenbart, att de biskopen åvilande uppgifterna, för vilka redogjorts i professor Linderholms uttalande, nödvändiggöra en personlig sekreterare hos ärkebiskopen; och det kan ej vara riktigt att kostnaden för en sådans anställande lägges på ärkebiskopens egen, ej högt tilltagna, utan under vanliga förhållanden ganska begränsade lön. Sådant denna under de närmaste åren, enligt vad beräknas kan, torde komma att gestalta sig, är en personlig sekreterares avlöning genom denna helt utesluten.

Domkapitlet har därför tagit under överläggning på vad sätt detta ögonskenliga behov skulle kunna avhjälpas och därvid ej funnit detta kunna ske annat än genom en sekreterares anställande med allmänna medel; och skulle, då en sådan sekreterare även från andra synpunkter helst bör vara prästvigd, lönen enligt domkapitlets mening — i fall medel ej på annat sätt kunde beredas — med skäl kunna utgå ur kyrkofonden. Bestämmelserna i lagen om kyrkofond § 6 mom. 8, att anslag till främjande av den kyrkliga organisationens utveckling må ur kyrkofonden beviljas för särskild prästerlig tjänstgöring, synes nämligen med största skäl kunna i detta fall tillämpas.

Vad lörens storlek beträffar torde denna lämpligen kunna sättas mellan lön för ständigt adjunkt och stiftsadjunkt. Möjligen skulle utan större svårighet rum kunna beredas i ärkebiskopsgården. Inom domkapitlet har förslag framkommit, att sekreteraren bör samtidigt anställas såsom adjunkt vid domkyrkan med det lönebidrag, som kan tillkomma honom i denna egenskap ur kyrkofonden. Utan att bestrida möjligheten och lämpligheten härav i vissa fall, känner sig domkapitlet dock tveksamt om sådan anställning kan göras såsom regel och vara förutsättning för sekreterarens anställning. Den rätt till prästerlig tjänstårsberäkning och det prästerliga försvar, som sådan anställning skulle medföra, torde i stället böra förenas med själva den nya platsen, i fall Kungl. Maj:t medgiver densamma upprättande.

Vad kompetensen beträffar, har domkapitlet tänkt sig, att en väl vitsordad teologie kandidat- eller licentiatexamen skulle krävas, vartill bör komma väl bestyrkt förtrogenhet med åtminstone två, helst de tre moderna kulturspråken och skicklighet att behandla dem i tal och skrift. I överensstämmelse med denna starkare kompetens torde lönen böra sättas närmare stiftsadjunkt än lönen för ständigt adjunkt.

Förordnandet bör på förslag av ärkebiskopen utfärdas av domkapitlet. Även med hänsyn därtill att ombyte ej må behöva ske alltför ofta, utan vunnit förtrogenhet med de till tjänsten hörande sysselsättningarna kunna utnyttjas, vore önskvärt att lönen bliver närmare likställd med stiftsadjunkts än med ständigt adjunkts.

Mot ovan angivna synpunkter har ärkebiskop Eidem, som icke velat deltaga i domkapitlets förhandlingar om denna fråga, förklarat sig ej ha något att invända.

I överensstämmelse med ovan angivna synpunkter och skäl hemställde domkapitlet, att Kungl. Maj:t måtte av kyrkofonden eller eljest av allmänna

medel bevilja anslag för anställande av en prästerlig sekreterare åt ärkebiskopen att på ärkebiskopens förslag av Uppsala domkapitel förordnas med en avlöning i ungefärlig överensstämmelse med den, som utgår för stiftsadjunkt, samt att Kungl. Maj:t måtte åt denne prästman bevilja rätt att för sin plats räkna prästerliga tjänstår.

Över domkapitlets ifrågavarande framställning har till en början *ärkebiskopen i samråd med övriga biskopar* den 13 februari 1933 avgivit utlåtande.

Ärkebiskopen har därvid — med bifogande av i ärendet avgivna förberedande yttranden av biskoparna Billing och Block, beträffande vilka yttranden jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet — anfört huvudsakligen följande:

Jag får meddela, att sagda framställning varit föremål för överläggning vid möte med Sveriges biskopar den 23 januari 1933. Biskoparna beslöto att för sin del vitsorda det mycket stora behovet av dylikt biträde åt ärkebiskopen och att varmt tillstyrka förslaget, att personlig sekreterare måtte anställas åt denne, antingen på sätt som Uppsala domkapitel förordnat eller för den händelse detta ej kunde låta sig göra, i någon annan form (t. ex. i analogi med vid domkapitalexpeditionerna anställda tjänstemän).

För egen del tillåter jag mig att anföra, att jag knappast tror mig i stånd att i längden förvalta det ämbete, som Kungl. Maj:t behagat anförtro mig, om jag ej erhåller den minskning i arbetsbördan, som anställandet av personlig sekreterare innebär. Mina ekonomiska villkor tillåta mig tyvärr icke att på egen bekostnad avlöna stadigvarande kvalificerad sekreterare. Den hjälp, jag hittills erhållit genom av mig privat avlönat skrivbiträde, gör icke till fyllest.

Slutligen hava *kammarkollegiet och statskontoret* den 28 februari 1933 avgivit gemensamt utlåtande i ärendet och därvid anfört huvudsakligen följande:

På grund av den mångfald av skiftande och maktpåliggande arbetsuppgifter, som ärkebiskopen har att på skilda områden fylla, synes det obestridligt att ärkebiskopen har behov av att äga tillgång till en sekreterare.

Med hänsyn till att detta behov får antagas vara av stadigvarande beskaffenhet synes det principiellt oriktigt att kräva att ärkebiskopen skulle av sina löneinkomster, vilka icke blivit beräknade för en sådan utgift, bekosta detta av den säregna beskaffenheten av de ärkebiskopen tillkommande ämbetsåliggandena påkallade biträde. Ärkebiskopens lön har väl under år, då skogen till det ärkebiskopen på lön anslagna 3 mantal Fiby säteri med Biskopsängen lämnat mera betydande avkastning, varit avsevärd, men måste andra år anses icke motsvara behovet. Av den av borgmästaren Linder den 20 januari 1932 avgivna utredningen rörande ny lönereglering för biskoparna i riket inhämtas att ärkebiskopens löneinkomster under eklestistikåren 1924—1927 och 1928—1929, då inkomsten av skogen varit stor, överstigit 40,000 kronor men under eklestistikåren 1927—1928 och 1929—1930 varit i runda tal 26,400 kronor och 22,400 kronor. Linder föreslog för ärkebiskopen en grundlön av 28,000 kronor, vartill komme dyrtidstill-

lägg, bränsleersättning, rese- och traktamentsersättning, gottgörelse för skatter och onera för biskopshuset m. m.

Avlöningen till den ifrågasatte sekreteraren synes alltså böra utgå av allmänna medel. I domkapitlets skrivelse har hänvisats bland annat till kyrkofonden, som förmenats kunna med tillämpning av 6 § 8 mom. i 1910 års lag om kyrkofond, respektive 6 § 5 mom. i 1932 års lag om kyrkofond tagas i anspråk för ändamålet. Ordalydelsen av förstnämnda paragraf såväl i dess ursprungliga avfattning som enligt avfattningen i lagen den 16 maj 1924 synes, särskilt i belysningen av motiveringen för paragrafen i båda fallen, utesluta en sådan tolkning (1909 års sakkunnigas betänkande sid. 58; k. prop. nr 85/1910 s. 86; k. prop. nr 104/1924). Då kyrkofonden är avsedd att befrämja enbart det *territoriella* prästerskapets verksamhet, under det att den ifrågasatta sekreterarens behövlighet företrädesvis och kanske uteslutande gjort sig gällande på grund av den omfattande verksamhet, som tillkommer ärkebiskopen utanför hans uppgifter såsom stiftschef, ligger redan häri ett hinder att ur kyrkofonden anvisa medel för ändamålet.

I ett i ärendet av biskopen E. Billing avgivet yttrande har även berörts möjligheten att anlita biskopslöneregleringsfonden. Denna utväg synes snarare än den nyss nämnda kunna ifrågakomma, enär anslaget skulle tjäna den episkopala verksamheten. Den i Kungl. Maj:ts brev den 15 juni 1861 angående reglering av biskoparnas avlöning, punkt 8, meddelade, av Rikens ständer gillade bestämmelsen att uppkommande behållningar må av Kungl. Maj:t kunna användas »till sådana utgifter, som av denna lönerreglering kunna bliva en nödvändig följd eller tjäna till dess fortskyndande» synes kunna, om ock icke utan någon tvekan, åberopas till stöd härför, eller åtminstone kunna giva anledning till att — såsom skedde i fråga om reseersättning åt biskoparna i Luleå och Härnösands stift — motivera en framställning i ämnet till riksdagen. Möjligen uppstå sig i detta hänseende betänkligheter med hänsyn till biskopslöneregleringsfondens ekonomiska bärkraft och de krav, som måste ställas på denna fond för möjliggörande av en som nödig erkänd reglering av biskoparnas löner. Fonden visade väl, efter statskontorets räkenskaper, den 30 juni 1932 en behållning av 1,611,302 kronor 10 öre, därav hos domänstyrelsen inestående 95,213 kronor 49 öre, men som följd av Kungl. Maj:ts domar den 8 oktober 1932 angående skogsavkastningen vid biskopens i Växjö stift boställshemman äro betydande utbetalningar av medel ur biskopslöneregleringsfonden förestående. Vilken minskning i fondens tillgångar dessa utbetalningar må föranleda kan ännu icke närmare angivas; men det kan antagas att minskningen kommer att röra sig om cirka 200,000 kronor. Vidare föreligga från andra biskopar framställningar om utbekommande av skogsförsäljningsmedel; huruvida dessa framställningar må leda till några utbetalningar ur biskopslöneregleringsfonden kan ännu icke bedömas, men är ingalunda uteslutet. I varje fall är det att räkna med, icke blott att fondens kapitalbehållning kommer att avsevärt nedgå och i följd därav dess intressemedel (frånsett den sjunkande räntefoten) att minskas, utan även att fondens framtida tillväxt genom skogsmedel kommer att minskas eller upphöra. Av det av trycket utgivna utdraget ur de under statskontorets förvaltning stående fonders räkenskaper för budgetåret 1931/1932 (s. 39) framgår att biskopslöneregleringsfondens inkomster under året varit i runt tal 172,000 kronor och dess utgifter i runt tal 114,000 kronor eller, om man bortser från skogsförvalt-

ningen, inkomsterna omkring 117,000 kronor och utgifterna omkring 96,000 kronor. Det synes därför ovisst huruvida det överskottå fonden, som man, så vitt nu kan bedömas, möjligen kan räkna med även för framtiden, må bliva tillräckligt att under alla omständigheter lämna tillgång, förutom för övriga utgifter, för den nu ifrågasatta sekreterarens avlöning. — Då närmare bestämmelser ej finnas meddelade angående dispositionen av Lunds biskopslönemedels besparingsfond, vars behållning den 30 juni 1932 var omkring 115,000 kronor, hava ämbetsverken ansett sig för närvarande icke kunna räkna med denna fond.

I detta sammanhang vilja ämbetsverken erinra därom att fråga föreligger om biskopslöneregleringsfondens sammanförande med kyrkofonden och om denna senares övertagande av uppgiften att utgöra avlöningstillgång även för biskoparna.

På grund av vad sålunda anförts våga ämbetsverken för närvarande tillstyrka det begärda anslaget anvisande ur biskopslöneregleringsfonden allenast för tiden intill nästkommande budgetårs slut. Därest det skulle visa sig att kostnaden för ifrågavarande ändamål därefter icke kan bestridas ur fonden, lär anslag härför få av riksdagen äskas.

Avlöningen synes kunna sättas till samma belopp som för närvarande utgår till stiftsadjunkten i Uppsala stift nämligen arvode 3,400 kronor, vartill komma två ålderstillägg, vardera å 300 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad prästerlig tjänstgöring ävensom dyrtidstillägg, samt ersättning för bostad och vivre 3,000 kronor. I ärendet har ifrågasatts jämväl rese- och traktamentsersättning åt sekreteraren. Då det ej lämnats någon motivering för att sekreteraren skulle behöva företaga några ämbetsresor finna sig ämbetsverken icke kunna tillstyrka ersättningsbelopp för sådant ändamål.

Ämbetsverken förutsätta att sekreteraren skall uteslutande ägna sig åt befattningen i fråga och hava intet att erinra mot att han erhåller rätt att för tjänsten i fråga tillgodoräkna sig prästerliga tjänstår.

På grund av den föreliggande frågans beskaffenhet synes lämpligt att frågan underställes riksdagen.

Ämbetsverken hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för anställande för tiden intill slutet av budgetåret 1933/1934 av en prästerlig sekreterare hos ärkebiskopen må ur biskopslöneregleringsfonden utgå härför erforderliga medel.

Därest sådant medgivande lämnas, torde, framhålla ämbetsverken slutligen, Kungl. Maj:t vilja meddela erforderliga bestämmelser rörande kompetensvillkor, tillsättning och tjänstgöringsskyldighet m. m. ävensom rörande rätten för sekreteraren att i denna tjänst tillgodoräkna prästerliga tjänstår.

Departement-
schefen.

Under senare år har på grund av kända förhållanden ärkebiskopens arbetsbörda utöver de honom såsom stiftschef åliggande göromålen — ej minst på grund av de nyupptagna internationella förbindelserna — kommit att ökas på ett sätt, som ej kunde förutses för blott några tiotal år sedan. Den i ärendet förebragta utredningen bestyrker tillfullo nödvändigheten av att ärkebiskopen erhåller särskilt biträde för dessa och andra göromål, vilka med tidens lopp kommit att i allt högre utsträckning läggas på innehavaren

av ärkebiskopsstolen. Dessa göromål synas nämligen varken kunna eller böra handhavas av domkapitlets personal, vilken blott beräknats för de ordinarie stiftsgöromålen. Jag vill alltså med styrka betona, att det föreliggande förslaget tager sikte allenast på de ärkebiskopen i denna hans egenskap åvilande särskilda ämbetsförpliktelsena och att följaktligen från övriga biskopars sida något motsvarande krav ej med fog kan resas.

Såsom kammarkollegiet och statskontoret framhållit, synes det — med hänsyn till att här förevarande behov får antagas vara av stadigvarande beskaffenhet — vara principiellt oriktigt att kräva, att ärkebiskopen skulle av sina löneinkomster, vilka icke blivit beräknade för en sådan utgift, bekosta ett dylikt biträde, vilket framförallt motiverats av den säregna beskaffenheten av de ärkebiskopen tillkommande ämbetsåliggandena. Förhållandena i detta hänseende synas mig ej bliva förändrade, om och när den av riksdagen vid flera tillfällen begärda nya löneregleringen för biskoparna genomföres. Det torde nämligen ej vara att förvänta, att vid genomförandet av en dylik lönereglering enligt moderna löneregleringsprinciper löneförmånerna för ärkebiskopen skulle komma att utmätas med hänsyn tagen till att ärkebiskopen för sitt ämbetes behöriga skötsel är i behov av stadigvarande biträde.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig böra uttala min anslutning till den av ämbetsverken uttalade uppfattningen, att avlöningen till den ifrågasatta sekreteraren bör utgå av allmänna medel.

Jag kommer då till frågan, vilka allmänna medel, som böra anlitas.

I likhet med kammarkollegiet och statskontoret finner jag kyrkofonden — såsom varande avsedd att befrämja enbart det *territoriella* prästerskapets verksamhet — här ej lämpligen kunna komma ifråga.

Däremot finner jag mig kunna ansluta mig till ämbetsverkens uppfattning, att det torde vara möjligt att — åtminstone provisoriskt — för ändamålet anlita biskopslöneregleringsfonden. Kungl. Maj:ts och riksdagens i ärendet omförmälda beslut rörande ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader (se härom närmare Kungl. Maj:ts proposition nr 377 till 1919 års riksdag samt riksdagens skrivelse av samma år nr 138) synes mig lämna stöd för en dylik uppfattning.

Med hänsyn till dels ovissheten rörande biskopslöneregleringsfondens ekonomiska bärkraft, dels ock det förhållandet, att utredning pågår om denna fonds sammanförande med kyrkofonden och om denna senares övertagande av uppgiften att utgöra avlöningstillgång även för biskoparna, finner jag mig böra ansluta mig till det framkomna förslaget, att medgivandet att för här ifrågavarande ändamål anlita biskopslöneregleringsfonden må för närvarande begränsas till tiden till och med utgången av budgetåret 1933/1934. Frågan, huru kostnaderna för här förevarande sekreterarbefattning därefter lämpligen skola bestridas, torde framdeles få upptagas till prövning.

Med hänsyn till frågans principiella betydelse finner jag mig böra förorda

att — i likhet med vad som ägde rum när fråga var om resekostnadser-sättning åt vissa biskopar — riksdagens medgivande inhämtas.

I fråga om de avlöningsförmåner m. m., som böra tillerkännas inneha-varen av den ifrågasatta befattningen, ansluter jag mig till kammarkollegiets och statskontorets ovan återgivna förslag.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga närmare bestämmelser rörande kompetensvillkor, tillsättning och tjänstgöringskyldig-het ävensom — därest befattningen kommer att besättas med prästerlig innehavare — rörande rätten för sekreteraren att i denna tjänst tillgodo-räkna prästerliga tjänstår.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för anställande för tiden intill utgången av budgetåret 1933/1934 av en sekreterare hos ärkebiskopen må ur biskops-löneregleringsfonden utgå härför erforderliga medel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem-ställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Tunberg.
